

MARCIN DZIEDZIC

Akademia Wychowania Fizycznego we Wrocławiu

ORCID: [0000-0002-1370-1936](https://orcid.org/0000-0002-1370-1936)**Szybkowski Bogusław, *Opole 1860–1945. Katalog fotografii*, Opole: Wydawnictwo MS, 2020, ss. 192, ill.**

Bogusław Szybkowski jest wydawcą, kolekcjonerem starych fotografii i autorem opracowań na temat historii zakładów fotograficznych. W recenzowanej pozycji – wydanej na kredowym papierze i bogato ilustrowanej zdjęciami pochodzącymi niemal wyłącznie z kolekcji Autora – przedstawił 90 fotografów pracujących w Opolu w latach 1860–1945. Osoby działające wcześniej zostały omówione w książce Zygmunta Wielowiejskiego¹. Publikację otwiera *Wstęp* (s. 5–7), w którym Autor zawarł podstawowe informacje nt. historii fotografii oraz swojej pracy. Do swoich sukcesów zaliczył kompletne przedstawienie biografii braci Johanna i Augusta Katzbachów, Alfreda Böhmera oraz uporządkowanie zmieniającej się numeracji budynków w Opolu (s. 7). Informacje na temat opolskich fotografów czerpał Bogusław Szybkowski z akt metrykalnych, dawnej prasy, ksiąg adresowych, telefonicznych oraz z literatury przedmiotu, ale zrezygnował z aparatu naukowego. Kolejną częścią publikacji jest *Spis treści oraz alfabetyczny wykaz fotografów działających w Opolu w latach 1860–1945* (s. 8–11). Nie jest to typowy spis treści, ponieważ Autor podał w nim informacje o działających w Opolu fotografach, których zdjęć – związanych z tym miastem – nie udało mu się odszukać. Następnie umieścił właściwy katalog (s. 12–189). Oprócz zdjęć zawodowych mistrzów obiektywu prezentowane są w nim także prace anonimowe oraz amatorskie. Książkę zamyka *Bibliografia* (s. 190–191) i wykaz dagerotypistów i fotografów działających w Opolu do 1860 r. (s. 192).

¹ Zygmunt Wielowiejski, *Historia fotografii w Opolu w latach 1839–1860*, Opole 2019.

Każde hasło katalogu zawiera informacje o fotografii, po czym znajdziemy reprodukowane zdjęcia jego autorstwa. Na uwagę zasługują – jak wspomniano – hasła poświęcone A. Böhmerowi i Katzbachom. W tym pierwszym przypadku Autorowi udało się ustalić nowe szczegóły z jego biografii, a przecież Böhmerowi poświęcono ostatnio dwie pozycje książkowe². Warto przy okazji sprostować drobną nieścisłość. Autor pisze, że był on jedynym świadkiem na ślubie swojej pasierbicy Wandy w Szklarskiej Porębie (s. 22). Świadców ślubu było jednak zawsze dwóch, co potwierdza zachowany dokument³. Obszerne i interesujące są także informacje o rodzinie Katzbachów, czyli Johannie Katzbachu, jego bracie Auguście i drugiej żonie tego ostatniego Franzisce z domu Corvin. Szkoda jednak, że Autor nie wspomniał o jeszcze jednym członku tej rodziny, czyli fotografie Arthurze Katzbachu. Był to urodzony 25 I 1881 r. w Görlitz nieślubny syn wspomnianej Franziski Corvin, który po zawarciu małżeństwa przez matkę otrzymał nazwisko Katzbach. Prowadził on zakład fotograficzny we Wrocławiu, ale zawodu zaczął uczyć się u ojczyma w Opolu⁴. Dużo miejsca poświęcił Szybkowski także Maxowi Glauerowi. W jego biogramie zabrakło jednak dokładnej daty urodzenia i śmierci oraz informacji o rodzinie. W recenzowanej książce nie ma również znanej z literatury daty urodzenia Reinharda Herdena⁵. Autorowi nie są znane jego losy po sprzedaży w 1912 r. opolskiego atelier. Okazuje się, że Herden porzucił zawód fotografa i przeprowadził się do Wrocławia, gdzie założył wytwórnę opakowań papierowych działającą co najmniej do 1943 r.⁶ Interes musiał prosperować, skoro jego syn został lekarzem. Reinhard Herden zmarł 4 XII 1945 r. w Leißling (obecnie dzielnica miasta Weißenfels w Saksonii-Anhalt)⁷. Także inne hasła można było uzupełnić, lepiej wykorzystując źródła i literaturę. Autor omawia w przywołanym *Spisie treści* Theodora Ketzolda pracującego w Opolu w latach 1861–1862 i po

² Bogusław Szybkowski, *Z historii fotografii w Opolu: Hauptmann Böhmer, Alfred Böhmer 13.05.1858–21.06.1908 Elk*, Opole 2017; Zenon Harasym, *Hauptmann Alfred Böhmer. Oficer i fotograf*, Wrocław 2018.

³ Archiwum Państwowe we Wrocławiu Oddział w Jeleniej Górze, USC w Szklarskiej Porębie, Małżeństwa 1907, nr 14.

⁴ Ratsarchiv Görlitz (dalej: RAG), Geburtsbuch Görlitz 1881, nr 160; Archiwum Państwowe we Wrocławiu (dalej: APWr.), USC we Wrocławiu II, Małżeństwa 1903, nr 354.

⁵ Marcin Dziedzic, Waldemar Zieliński, *Leksykon fotografów ziemi kłodzkiej 1839–1945*, Bystrzyca Kłodzka–Wrocław 2018, s. 40.

⁶ *Adreßbuch der Stadt Breslau 1914*, Tl. I, s. 214; *1925*, Tl. I, s. 229; *1943*, Tl. I, s. 263.

⁷ Akt drugiego małżeństwa Reinharda Herdena, zawartego 18 IX 1912 r. w Magdeburgu, oraz akt zgonu jego syna Klause Günthera Reinharda Herdena (1914–1943) dostępne na www.ancestry.com (dostęp: 23 II 2020).

przerwie w 1863 r. Można dodać, że w 1862 r. prowadził on drukarnię w Prudniku⁸, a po drugim pobycie w Opolu przeniósł się do Hagenow w Meklemburgii, gdzie był właścicielem zakładu fotograficznego i drukarni⁹. Wrocławski fotograf Richard Siewczynski założył w 1880 r. filię w Opolu. Jego decyzja staje się zrozumiała po dodaniu informacji, że urodził się on w Opolu¹⁰. Filię w innej miejscowości ktoś musiał nadzorować i był to często członek rodziny właściciela. Autorowi udało się zdobyć interesujące zdjęcie przedstawiające fotografa Alexandra Stocka II wraz z rodziną przed atelier w Dzierżoniowie (s. 149). Szybkowski nadał mu numer porządkowy, aby odróżnić go od jego ojca, także fotografa, który miał identyczne imię i nazwisko. Podpis pod zdjęciem głosi, że jest na nim widoczny właściciel zakładu z żoną i czterema córkami. Fotograf miał rzeczywiście czworo dzieci, ale było to dwóch synów i dwie córki. Najstarszy z nich, też Alexander, objął po śmierci ojca atelier w Dzierżoniowie. Wykonywał również zawód muzyka. Po kilku latach wyjechał do Eckernförde koło Kilonii¹¹. Podczas II wojny światowej prawdopodobnie powrócił do zawodu fotografa. W okupowanym Krakowie w Rynku miał atelier fotograf Alexander Stock. Zdaniem Autora fotograf Ernst Hinke miał atelier w Opolu od ok. 1903 do 1906 lub 1907 r., a następnie przeniósł się do Wrocławia (s. 84). Tymczasem Hinke był mieszkańcem Wrocławia już w XIX w. Z jego aktu małżeństwa dowiadujemy się, że fotograf urodził się 14 III 1870 r. w Trzebnicy jako syn maszynisty, a w 1896 r. mieszkał przy Neue Tautenzienstraße 34 (obecnie ul. Kościuszki) we Wrocławiu¹². Można też uściślić biografię fotografa Richarda Heimanna pracującego w Opolu co najmniej do 1906 r. Potem przeprowadził się do Görlitz, gdzie był właścicielem atelier jeszcze w 1941 r. (s. 69). Na początku 1943 r. zgłosił on zgon swojej żony¹³. Zmarł być może podczas ewakuacji miasta w 1945 r. Nie wzmiankuje go księga adresowa z 1949 r. Nie został także pochowany obok żony na cmentarzu w Görlitz. Warto dodać, że

⁸ „Neustädter Stadt-Blatt“, nr 4 z 22 I 1862.

⁹ Sandra Schwede, *Mit Licht und Tücke. Die Frühzeit der Photographie im Großherzogtum Mecklenburg-Schwerin (1839–1880)*, Marburg 2006, s. 385.

¹⁰ APWr., Składnica Ewangelickich Ksiąg Metrykalnych, Parafia św. Marii Magdaleny we Wrocławiu, księga ślubów, sygn. 83, 1858 r., nr 203, s. 302.

¹¹ APWr., USC w Dzierżoniowie, Urodzenia 1906, nr 86, Urodzenia 1908, nr 76; Urodzenia 1909, nr 408, Urodzenia 1911, nr 78; Zgony 1926, nr 78; Małżeństwa 1928, nr 44.

¹² APWr., USC we Wrocławiu I, Małżeństwa 1896, nr 403; Składnica Ewangelickich Ksiąg Metrykalnych, Parafia św. Marii Magdaleny we Wrocławiu, księga ślubów, sygn. 87, 1896 r., nr 71, s. 234.

¹³ RAG, Sterbebuch Görlitz 1943, nr 119.

fotografem był również jego urodzony w Opolu syn Herbert Heimann (1897–1970)¹⁴. Opisując działalność Hermanna Sprengela, Autor wymienia fotografkę Elmę Sprengel, która jego zdaniem występuje w Heidelbergu, Koźlu i Głubczycach ok. 1875/85 (s. 144). Pracowała ona jednak w Głubczycach tylko od kwietnia do września 1883 r. Później miała atelier w Hanowerze, a następnie w Cottbus, gdzie jest wzmiankowana w latach 1892–1913¹⁵. Nie wiadomo, czy była spokrewniona z opolskim fotografem. Była osobą stanu wolnego, wobec czego mogła być jego siostrą lub córką. Fotograf Wilhelm Lorenz urodził się i ożenił w Opolu. Pierwsze atelier otworzył w Jeleniej Górze. Nie zapomniał jednak o rodzinnym mieście i wydawał pocztówki z widokami Opolą. Jego losy po opuszczeniu Jeleniej Góry są słabo znane. Podane przez Autora dane na jego temat można uzupełnić o informację, że w 1919 r. miał atelier w Strzelinie¹⁶.

Recenzowaną książkę, niezależnie od podanych uzupełnień i sprostowań, należy ocenić pozytywnie. Dostarcza czytelnikowi dużo nieznanych dotąd zdjęć oraz informacji o opolskich fotografach. Docenić też trzeba dobrą jakość reprodukcji. Szkoda, że zabrakło dobrej korekty, ponieważ w książce występują literówki. Te niedociągnięcia Autor z pewnością poprawi w swoich kolejnych publikacjach.

¹⁴ Archiwum Państwowe w Opolu (dalej: APO), USC w Opolu, Urodzenia 1897, nr 217; RAG, Heiratsbuch Görlitz, 1935, nr 291.

¹⁵ „Wochenblatt für Kreis und Stadt Leobschütz“, nr 67 z 5 IV 1883; nr 170 z 2 IX 1883; *Wót-mólowane. Mit Licht gemalt. Historische Fotografien in der sorbischen/wendischen Niederlausitz*, Hrsg. Jürgen Matschie, Bautzen 2017, s. 137.

¹⁶ APO, USC w Opolu, Małżeństwa 1919, nr 130.

